

Amerika földrajza

Helyzete, határai, partvonala:

Határai:

- nyugaton a Csendes-óceán,
- keleten az Atlanti-óceán,
- északon a Jeges-tenger határolja.

Partvonala:

- É-Amerika erősen tagolt, D-Amerika kevésbé.

Felszíne:

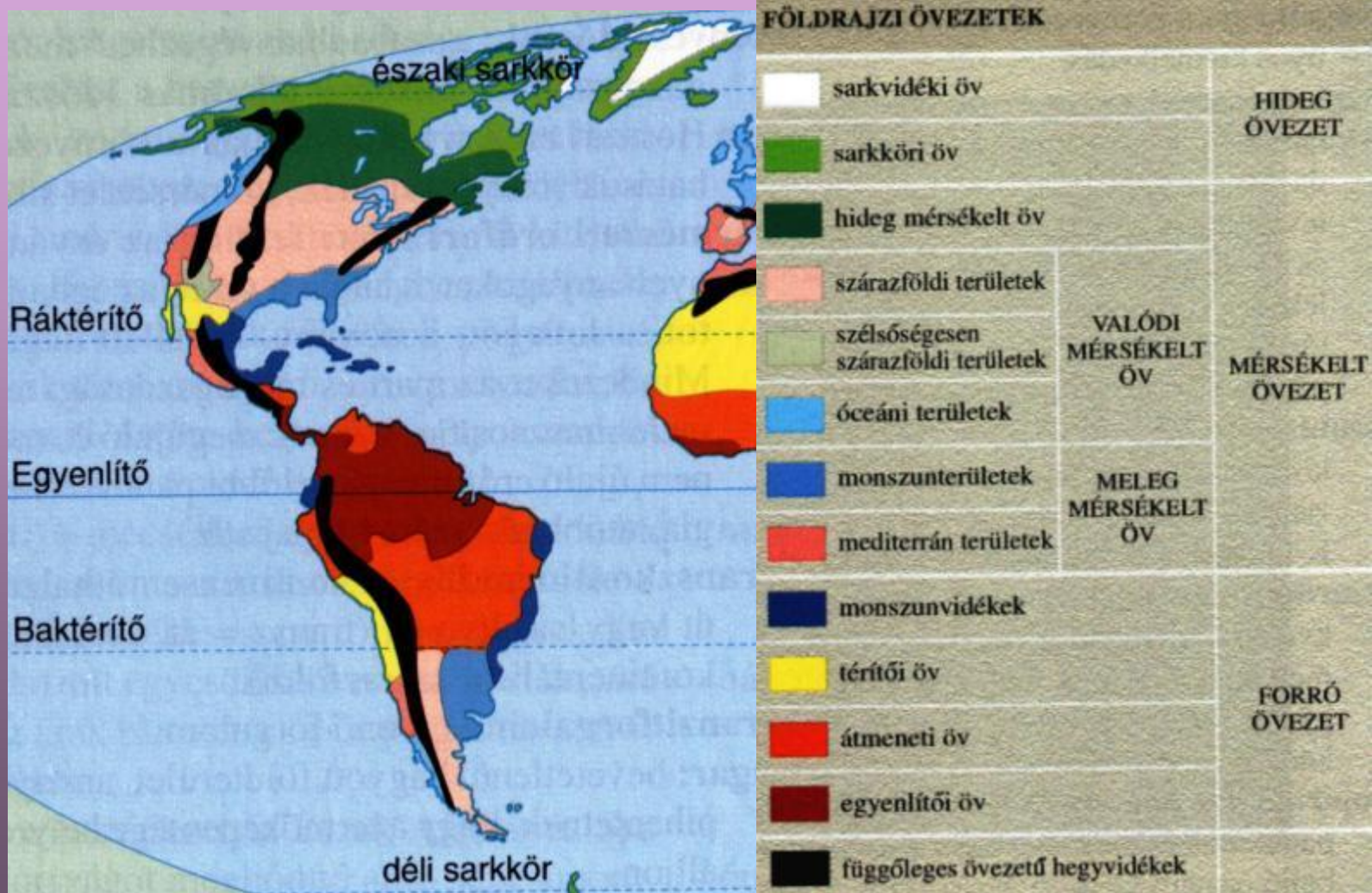
- **Arktikus szigetvilág:** az év jelentős részében legtöbbjüket jég borítja.
- **Kanadai-pajzs:** U alakban öleli körül a Hudson-öblöt, északkeleti része fedetlen, délnyugati része fedett ősmasszívum, a határvonalat a nagy tavak jelölik ki. Sok helyen glaciális üledékek, morénaanyag halmozódott fel.
- **Belső-síkságok:** Az ország középső területein elterülő, zömmel tengeri üledékekkel borított tágas síkságok.
 - **Szent-Lőrinc folyó alföldje:** óidei üledékekkel és jégkorszaki morénaanyaggal borított síkság.
 - **Préri-tábla:** nyugat felé enyhén emelkedő, zömmel kréta időségi üledékekkel borított táblás vidék.
 - **Öt tó-vidék:** az óidei üledékek vízszintes vagy kissé dőlt rétegeket alkotnak, amelyekben réteglépcsők találhatók.
 - **Mississippi-medence:** északi részén glaciális üledékek (morénaanyag), déli részén periglaciális üledékek (lössz) találhatók a felszínen.

- **Kordillerák:** A Pacifikus-hegységrendszer tagja, két fő vonulatból valamint a közöttük húzódó belső medencékből és fennsíkokból áll.
 - **Keleti-Kordillerák:** (Pl. Sziklás-hegység)
 - **Belső medencék és fennsíkok:** (Pl. Alaszakai-medence, Yukon-fennsík,)
 - **Nyugati-Kordillerák:** (Pl. Alaszakai-hegység, a Wrangell-hegység és a Kanadai Parti-hegység)
- **Appalache-hegység:** ÉK-DNY csapásirányú hegység, amelyet a Hudson-folyó árka két részre tagol. Az **Északi-Appalache** a Kaledóniai-, a **Déli-Appalache** a Variszkuszi-hegységrendszer tagja.
- **Nyugati- és Keleti-Sierra Madre:** A Kordillerák folytatása, a pacifikus-hegységrendszer tagjai. A Nyugati-Sierra Madre harmadidőszaki vulkáni kőzetekből, a Keleti-Sierra Madre zömmel kréta időszaki üledékes kőzetekből áll.
- **Mexikói-fennsík:** Elsősorban kréta időszaki üledékekkel borított magasföld, amelyet helyenként agyagos, sós medencék (bolsonok) tagolnak.
- **Parti-síkság:** A Mexikói-öböl mentén húzódó, keskeny, harmad- és negyedidőszaki üledékekkel borított alföld.

- **Közép-Amerikai szigetív:** Mintegy 4000 km hosszan húzódik, négy nagy és sok kis szigetből áll.
 - **Nagy-Antillák:** Kuba, Jamaica, Hispaniola, Puerto Rico. Jórészt középidői és harmadidőszaki karsztosodó mészkövekből állnak, partjaikat korallszirtek szegélyezik.
 - **Kis-Antillák** pl: Guadeloupe, Martinique, Grenada, Tobago, Trinidad.
 - **Bahama-szigetek:** Teljesen sík, korallmészkőből álló szigetek.
- **Brazil-felföld:** a prekambriumi kristályos kőzetek az Atlanti-parton a felszínen vannak, nyugat felé azonban óidei és középidői üledékek, délen pedig triász időszaki bazalttakaró borítja őket. A bazalttakaró peremén vízésések alakultak ki, pl: Iguacu.
- **Guyanai-felföld:** a keleti részén prekambriumi kőzetek vannak a felszínen, míg a nyugati részén triász időszaki homokkövekből álló táblahegyek (tepuik) fedik az ősmasszívumot. A tepuik oldalán vízésések zúdulnak alá, pl: Salto Angel.
- **Orinoco-alföld:** negyedidőszaki üledékekkel feltöltött síkság.
- **Amazonas-medence:** a mélyén megvan a prekambriumi kőzetekből álló összeköttetés a Guyanai- és a Brazil-felföld között, fölöttük harmad- és negyedidőszaki üledékes kőzetek találhatóak.

- **Paraná-Paraguay-alföld:** vastag, zömében negyedidőszaki üledékekkel feltöltött síkvidék, amelyet helyenként lösz illetve óidei kristályos kőzetekből álló szigethegyek szakítanak meg.
- **Patagónia:** prekambriumi alapzaton elhelyezkedő középidői és harmadidőszaki üledékes kőzetekből álló táblás vidék, amelyet helyenként harmadidőszaki vulkáni anyag fed be.
- **Andok:**
Földünk leghosszabb lánchegysége 7000 km hosszú, majdnem 7000 m magas (Aconcagua 6958 m), a Pacifikus-hegységrendszerhez tartozik. Kialakulásának fő időszaka a középidő vége, a harmadidőszak eleje, de a folyamat máig tart. A Pacifikus és a Dél-Amerikai lemez ütközése során heves vulkáni működés zajlott le, egyes vulkánok máig működnek, uralkodó kőzete az andezit.

Amerika éghajlata, növényzete:

Hideg éghajlati övezet

- **sarkvidéki öv (állandóan fagyos)** – sem természetes, sem termesztett növényzete nincs
- **tundra éghajlati öv** – természetes növényzete a tundra növényzet; termesztett növénye nincs
- **tajga éghajlat** (átmenet a hideg és a mérsékelt övezet közt) – természetes növénytakarója a fenyves; nem termesztenek ezen a vidéken semmiféle növényt

Mérsékelt éghajlati övezet

- **nedves kontinentális** (Magyarország ebbe az övbe tartozik) – természetes növényzete a lombhullató erdő; búzát, árpát, kukoricát termesztnek
- **száraz kontinentális** – természetes növényzete a lombhullató erdő; gabona félétet termesztnek
- **mediterrán** – természetes növényzete a keménylombú babér erdő; citrusfélétet termesztnek itt

Trópusi éghajlati övezet

- **monszun éghajlati** – természetes növényzete a babér erdő; citrusfélétet termesztnek
- **egyenlítői öv** – természetes növénytakarója az esőerdő; nem termesztnek növényeket
- **szavanna** – természetes növényzete a szavanna (füves, cserjés vagy erdős); földimogyorót és gyapotot termesztnek itt

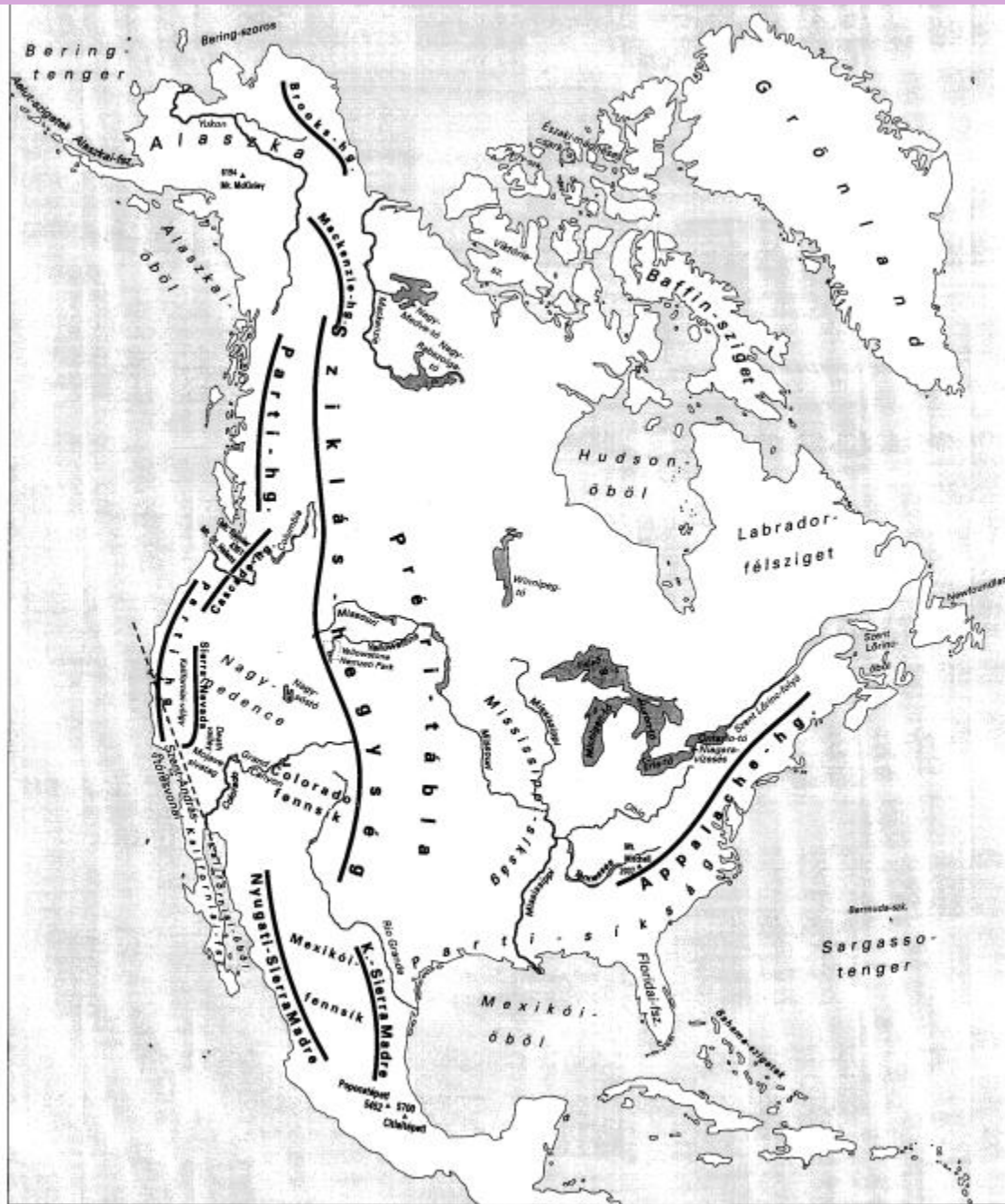
Vízrajz:

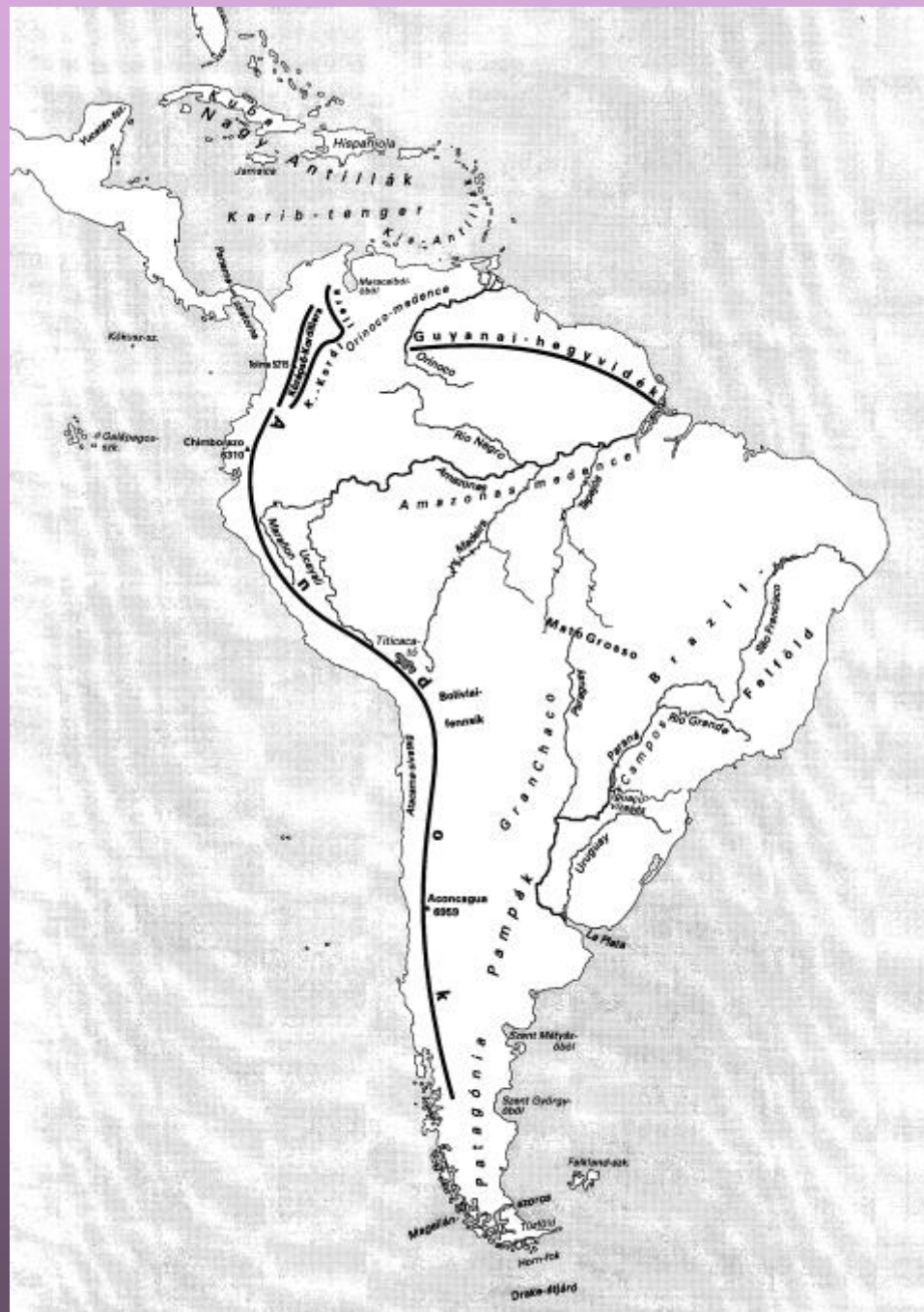
Folyók:

- A tágas medencében a sok csapadéknak köszönhetően alakult ki Dél-Amerika óriásfolyama, az **Amazonas**.
Vízgyűjtő területe, vízbőssége egyaránt a legnagyobb a Földön.
- Észak-Amerika legnagyobb folyója a **Mississippi**.
Missouri nevű mellékfolyójával együtt óriási mennyiségű hordalékot szállít, és hatalmas deltát építve torkollik a Mexikói-öbölbe.
- A **Szent Lőrinc-folyó** hosszú, jól hajózható tölcsértorkolata a világ egyik legforgalmasabb belvízi hajóútja.
- Dél-Amerikában hasonlóan hosszú, széles torkolata van a **Paraná** folyónak. Kikötésre azonban kevés alkalmas, mivel a nagy mennyiségű hordalékból zátonyokat épít a híres **La Plata** torkolatban.

Állóvizek:

- Amerika legjelentősebb tórendszer az észak-amerikai **Nagy-tavak**, amely a jégkorszaki jég által kimélyített medencékben alakult ki. **Az öt tó: Felső-, Michigan-, Huron-, Erie- és az Ontario-tó.**
- Dél-Amerika állóvizekben szegény. Egyetlen jelentős tava, a **Titicaca-tó** azonban a legek sorába tartozik: Földünk legmagasabban fekvő hajózható tava.

Amerikai Egyesült Államok

- **Általános adatok:**
- **Terület:** 9,631,418 km²
- **Lakosság:** 295,734,134
- **Legmagasabb pont:** Mount McKinley
6194 m
- **Főváros:** Washington
- **Fizetőeszköz:** amerikai dollár, USD
- **Nyelv:** angol

Tájai:

- Appalache-hegység
- Belső-síkságok:
 - Öt tó-vidék
 - Mississippi-medence
 - Préri-tábla
- Part menti síkságok
- Kordillerák

Ipar:

1. Bányászat

- **feketeszén:** Appalache-hegység nyugati lábánál, Öt tó-vidéken
- **vasérc:** Felső-tó vidékén,
- **színes- és nemesérc:** Sziklás-hegység
- **uránérc:** Sziklás-hegység
- **kőolaj, földgáz:** Kalifornia, Mexikói-öböl partján (Texas, Louisiana), Alaszkában
- **kősó:** Texas
- **kén:** Texas
- **foszfát:** Florida

2. Energiagazdaság

- Elsősorban a **szénhidrogénekre** és az **atomerőművekre** épül, de a széntüzelésű **hőerőművek** aránya sem elhanyagolható.
- A megújuló energiaforrások felhasználási lehetőségeit is intenzíven kutatják (geotermikus- és szél-erőművek, napkollektorok).

3. Feldolgozóipar

- **vaskohászat:** Appalache-vidék (Pittsburgh, Bethlehem), Nagy Tavak vidéke (Buffalo, Cleveland, Detroit, Chicago-Gary, Duluth)
- **alumínium-kohászat:** New Orleans, Mobile, Baton Rouge,
- **autógyártás:** Detroit, Cleveland, Buffalo, Baltimore, Kansas City
- **repülő-, rakétagyártás:** Baltimore, Philadelphia, Minneapolis-St. Paul, Denver, San Diego, Los Angeles, San Francisco, Houston, Atlanta
- **elektronikai ipar:** New York, Boston, Philadelphia, Baltimore, Los Angeles
- **kőolajfinomítás, vegyipar:** Houston, Baton Rouge, Los Angeles
- **élelmiszeripar:** Minneapolis-St. Paul, St. Louis, Kansas City

USA gazdasági körzetei:

1. Északi gazdasági körzet

Appalache széntelepei, nagyeesű folyók. Modern iparágak, **elektrotechnika, atomipar, műszergyártás.**

New York-ban futnak össze a kereskedelmi és pénzügyi élet szálai. Itt van a legtöbb bank és monopólium központja.

A **Nagy-tavak vidékén** kialakult iparvárosok az USA hagyományos **nehéziparának legfontosabb telephelyei.** A **kohászat** először az Appalache kokszolható széntelepeinek közelében, kis helyi vasérclelőhelyek felhasználásával (Pittsburg) bontakozott ki. A vasérc és szén szállítási útvonala mentén jött létre Buffalo, **Cleveland, Detroit kohóművei.** Detroitban összpontosul az **autógyártás.** **Chicago a gépgyártásról és élelmiszeriparáról** nevezetes. USA vasúti és légi közlekedésének legforgalmasabb csomópontja.

Minneanapolis, St. Louis, Kansas City a malom- és húsiparokról híres.

2. Nyugati körzet

A Sziklás-hegységben található az USA legnagyobb **színesérc** és **uránlelőhelyei**. A Colorado és Columbia folyó hatalmas **vízerőművei** olcsó elektromos árammal segítették az **alumínium** és **színesfémkohászat** kibontakozását. Kalifornia **kőolaj** és **földgáztelepei** a **petrolkémiai ipar** alapját vetették meg. Északon, ahol a Parti-Kordillerák lejtőit sűrű erdőrengeteg borítja, a folyók partján fűrésztelepek és óriási papírgyárak sorakoznak. A hadiipar is ide összpontosul. Ez fontos szerepet játszott a kikötővárosok, **San Diego**, **Los Angeles**, **San Francisco** fejlődésében.

3. Déli körzet

Az utóbbi néhány évtizedben azonban rohamos ipari fejlődés tapasztalható.

Texasban és Louisianában tárták fel az ország leggazdagabb **kőolaj és földgáztelepeit**. Az USA legnagyobb **kőolaj-finomítói** a **Mexikói-öböl partján** sorakoznak. A texasi partvidéken bányászott **kősó és kén**, valamint Florida hatalmas foszfátlelőhelyei a **szervetlen vegyipar (műtrágyagyártás)** alapját képezik.

Hatalmas vízerőmű-rendszer → Olcsó elektromos áram vonzotta ide az **alumíniumkohászatot**, az ország első nagy **urándúsító** üzemait.

Latin-Amerikából ércek és mezőgazdasági termékek érkeznek, melyek főként a legforgalmasabb déli kikötőváros, **New Orleans** és környéke iparát táplálja.

Houstont az űrkutatás központja.

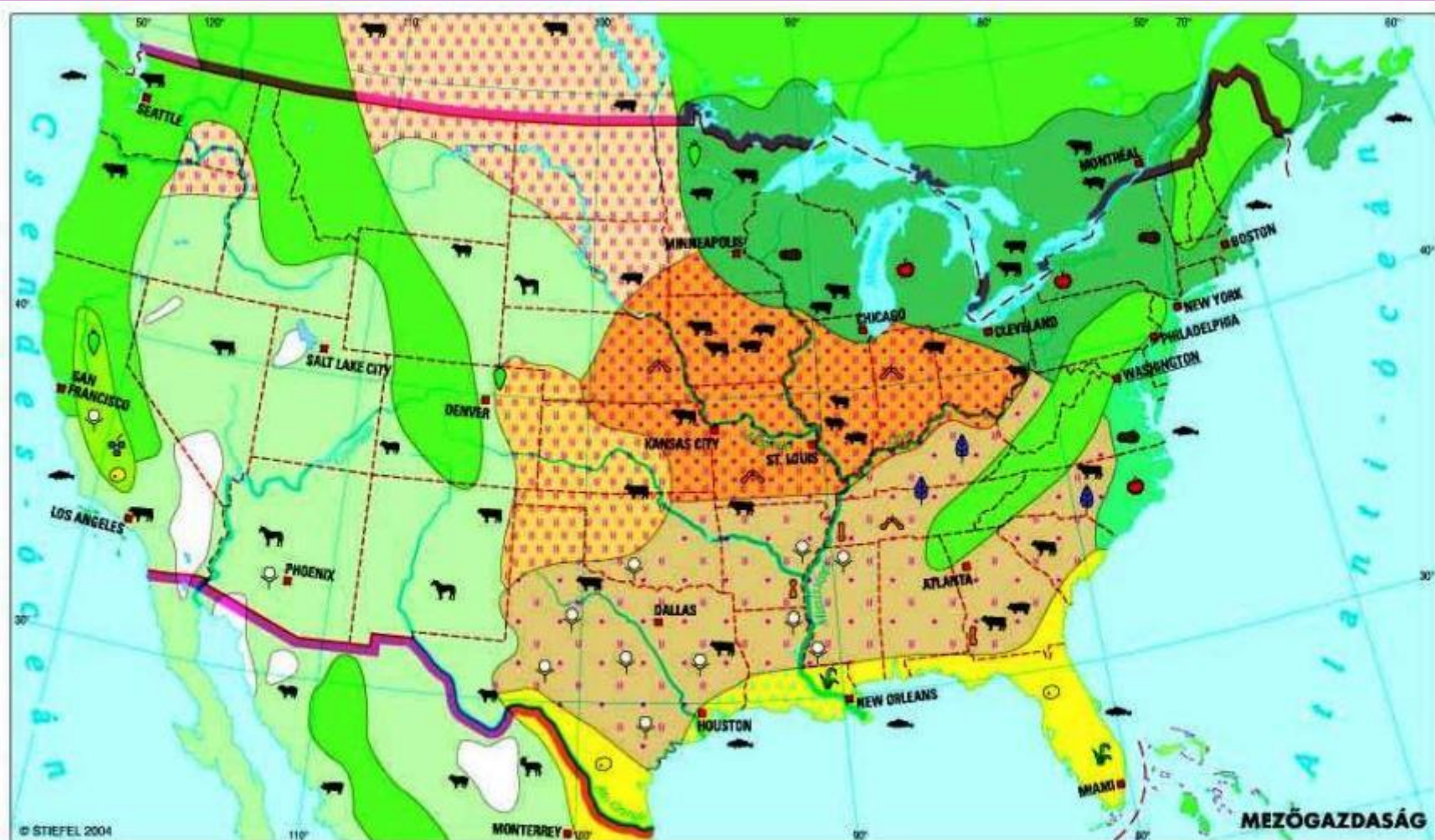
© STIEFEL 2004

IPAR

Vaskohászat	Gégyártás	Vegyipar	Textil- és ruházati ipar	Élelmiszeripar	Vízerőmű	Iparvidék
Szénésfémkohászat	Személygépkocsi-gyártás	Űvegipar	Fa- és bútorigar	Atomipar	Atomerőmű	Gazdasági körzet határa
Alumíniumipar	Kőolajfinomítás	Elektrotechnika	Papírigar	Elektrotechnikai ipar		

Mezőgazdaság:

- **Közép - Nyugat:** kukorica, szója; sertés, szarvasmarha
- **Préri-fennsík:** búza, legelők; szarvasmarha-tenyésztés
- **Mississippi-alföld:** szója, földimogyoró, Texasban gyapot; a legelőkön szarvasmarha-tenyésztés, baromfi
- **Parti-síkság:** Virginia - dohány, Mississippi delta - rizs, cukornád, Florida - zöldség, déligyümölcs; a legelőkön szarvasmarha-tenyésztés
- **Kalifornia:** mérsékelt övi gyümölcsstermesztés (alma, körte, barack, szőlő), zöldségfélék, délen citrusfélék, gyapot; a legelőkön szarvasmarha- és juh-tenyésztés

© STIEFEL 2004

MEZŐGAZDASÁG

